

Examen VWO 2011

tijdvak 1
dinsdag 24 mei
9.00 - 12.00 uur

Grieks

Grieks

tevens oud programma

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 22 vragen en een vertaalopdracht.
Voor dit examen zijn maximaal 74 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (tekstelementen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.

Als er bijvoorbeeld één tekstelement wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één tekstelement, dan wordt alleen het eerste tekstelement in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1

In de tekst die voorafgaat aan Tekst 1 schrijft Herodotus:

“Onder hen was ook de Athener Solon, die voor de Atheners op hun verzoek nieuwe wetten had gemaakt en daarna voor tien jaar op reis was gegaan, naar hij zelf beweerde met wetenschappelijke doeleinden, maar in werkelijkheid ook om niet gedwongen te kunnen worden iets aan zijn wetten te veranderen.”

In bovenstaande tekst staan twee redenen voor de reis van Solon vermeld.

Beide redenen vind je ook in Tekst 1, regel 1-2 (Αὐτῶν t/m Κροῖσον).

- 2p 1 a. Citeer uit de regels 1-2 (Αὐτῶν t/m Κροῖσον) het Griekse tekstelement dat de reden aanduidt die Solon zelf in bovenstaande tekst genoemd heeft.
b. Citeer uit bovenstaande tekst het Nederlandse tekstelement waarnaar Αὐτῶν δὴ ὧν τούτων (regel 1) verwijst.

De woorden van Croesus in de regels 7-10 (Ξεῖνε t/m ὀλβιώτατον) bevatten twee redenen waarom Croesus deze vraag juist aan Solon stelde.

- 2p 2 Beschrijf beide redenen in eigen woorden.

Regel 1-10 Αὐτῶν t/m ὀλβιώτατον

De Griekse schrijver Plutarchus heeft de ontmoeting tussen Solon en Croesus ook beschreven. Het onderstaande is een citaat uit deze beschrijving:

“Solon kwam dus, zegt men, naar Sardes op verzoek van Croesus.

Deze had zich uitgedost met alle edelstenen, geverfde gewaden en kunstige gouden sieraden die hij als een opvallend, exclusief en benijdenswaardig bezit beschouwde, om de meest verheven en flonkerende aanblik te bieden.”

Deze beschrijving wijkt inhoudelijk op een aantal punten af van de versie die Herodotus geeft in de regels 1-10 (Αὐτῶν t/m ὀλβιώτατον).

- 2p 3 a. Noteer in eigen woorden een punt van verschil uit de eerste zin (Solon t/m Croesus).
b. Noteer in eigen woorden een punt van verschil uit de tweede zin (Deze t/m bieden).

Regel 16 ἡμῖν

- 1p 4 Hiermee worden bedoeld:

- A de arme mensen
- B de Atheners
- C de Lydiërs
- D de rijke mensen

Een tijdgenoot van Solon heeft over hem gezegd:

“Dit soort mensen weet zich niet te gedragen in het gezelschap van een vorst.

Je moet als gewoon mens zo weinig mogelijk met vorsten omgaan, of zo vleierend mogelijk.”

- 1p 5 Op welk gedrag van Solon is deze kritiek gericht? Beantwoord de vraag door een Grieks tekstelement uit de regels 10-19 (Ὁ t/m μεγάλως) te citeren.

Op de internetsite Inspirerend Leven staat de volgende tekst:

“Het grootste geluk: een goede dood

Ooit heeft Croesus de wijze Solon uit Athene naar zijn hof gehaald omdat hij van hem bevestigd wilde krijgen dat hij, rijk en machtig, de gelukkigste mens op aarde was. Dat was hij niet, volgens Solon. ‘Wie dan wel?’ vraagt de verontwaardigde Croesus. Solon noemt dan de naam van een Griek, Tellus, die veel plezier heeft gehad van zijn kinderen en zijn kleinkinderen en eervol stierf in een veldslag ter verdediging van de Griekse vrijheid.”

- 2p **6** a. Leg uit dat de kop *‘Het grootste geluk: een goede dood’* in het geval van Tellus op zijn hoogst een halve waarheid is. Baseer je antwoord op de regels 10-19 (Ὅ τ/μ μεγάλως).
‘in een veldslag ter verdediging van de Griekse vrijheid’
b. Leg uit dat het verhaal van Herodotus in dit opzicht niet juist is weergegeven. Baseer je antwoord op de regels 16-19 (γενομένης τ/μ μεγάλως).

Regel 21-22 δοκέων τ/μ οἴσεσθαι

Een soortgelijke gedachte had Croesus ook al bij zijn eerste vraag.

- 1p **7** Citeer uit de regels 7-13 (Ξεῖνε τ/μ ὀλβιώτατον) het desbetreffende Griekse tekstelement.

Regel 27 εἶλκον τὴν ἄμαξαν

- 2p **8** Leg uit dat deze actie getuigt van respect ten aanzien van zowel goden als mensen.

Sprekend over de vraag of rijkdom ook bijdraagt aan geluk, schrijft Aristoteles: “Ook Solon gaf een juiste definitie van gelukkige mensen: naar zijn mening zijn dit mensen die niet overmatig veel materiële bezittingen hebben, maar altijd doen wat het beste is en zich steeds fatsoenlijk gedragen.”

‘mensen die niet overmatig veel materiële bezittingen hebben’

- 2p **9** a. Citeer het Griekse tekstelement uit het verhaal over Tellus (regel 13-19 Ὅ τ/μ μεγάλως) dat hiermee inhoudelijk vergelijkbaar is.
b. Citeer het Griekse tekstelement uit het verhaal over Cleobis en Biton (regel 22-29 Ὅ τ/μ ἱρόν) dat hiermee inhoudelijk vergelijkbaar is.

Regel 30 ὁ θεὸς

Volgens sommige commentatoren bedoelt Herodotus met ὁ θεὸς Hera.

- 2p **10** a. Geef een argument voor deze interpretatie. Beantwoord de vraag in het Nederlands.
b. Geef een argument tegen deze interpretatie. Beantwoord de vraag in het Nederlands.

Regel 33 τῷ τε ἔργῳ καὶ τῇ φήμῃ

- 2p **11** a. Beschrijf in eigen woorden wat met τῇ φήμῃ wordt bedoeld.
b. Beschrijf in eigen woorden de daad van Tellus (regel 13-19) die met τῷ ἔργῳ vergelijkbaar is.

- Regel 37-38 Ἀργεῖοι t/m Δελφοῦς
- 1p 12 Beschrijf in eigen woorden met welke daad uit het verhaal over Tellus dit vergelijkbaar is.

Tekst 2

- Regel 1 Na de overweldiging van Eretria
- 1p 13 Beschrijf in eigen woorden wat Eretria had gedaan om dit lot te ondergaan. Baseer je antwoord op je kennis van de achtergronden van de teksten die je voor dit examen hebt gelezen.
- Regel 10-11 Καὶ t/m Φιλιππίδην
- 1p 14 Leg uit dat wat Herodotus hier vertelt, eerder heeft plaatsgevonden dan wat hij in de regels 7-8 vertelt.
- Regel 10-12 Καὶ t/m μελετῶντα
- H. van Dolen schrijft in zijn vertaling dat de Atheners een 'professionele langeafstandloper' naar Sparta zonden.
- 1p 15 Citeer het Griekse tekstelement waarop de vertaling 'professionele' is gebaseerd.
- Regel 14-15 ἐωυτοῦ t/m ποιεῖνται
- 2p 16 Welke drie daden verrichten de Atheners om dit goed te maken? Beantwoord de vraag in het Nederlands en baseer je antwoord op het vervolg (t/m regel 19).
- Regel 16 τὰ δ' ἔτι καὶ ἐσομένου
- 1p 17 Verdedig de stelling dat de Atheners hierop reageren met de houding van 'eerst zien, dan geloven'. Baseer je antwoord op het vervolg (t/m regel 19).
- Regel 17 ἰδρύσαντο en regel 19 ἰλάσκονται
- 2p 18 Verklaar het verschil in tijd tussen beide werkwoordsvormen. Ga bij je antwoord in op beide vormen en op de inhoud van de regels 16-19 (Καὶ t/m ἰλάσκονται).
- Regel 24 Ἐρέτρια τε ἠνδραπόδισται
- 2p 19 a. Citeer uit het voorafgaande (vanaf regel 20) het Griekse woord waaruit blijkt dat de Atheners vrezen hetzelfde lot als de Eretriërs te zullen ondergaan.
b. Welke mededeling van Herodotus in het vervolg (regel 30-37 Οὗτοι t/m διέτασσε) verwijst naar Ἐρέτρια τε ἠνδραπόδισται? Beantwoord de vraag in het Nederlands.
- Een commentator merkt op dat de bode zich wel erg teleurgesteld moet hebben gevoeld op de terugweg naar Athene en dat Pan toen aan hem verschenen zou zijn.
- 2p 20 a. Beschrijf in eigen woorden op welk gegeven uit de regels 20-29 de commentator deze teleurstelling baseert.
b. Leg uit dat de verschijning van Pan voor de bode een vorm van compensatie voor zijn teleurstelling kan zijn geweest.

Regel 32 ἐδόκει ὁ Ἱππίας τῇ μητρὶ τῇ ἑωυτοῦ συνευνηθῆναι
Hippias trekt hieruit een drieledige conclusie.

- 3p 21 a. Beschrijf deze drieledige conclusie in eigen woorden.
b. Leg uit dat de droom wel uitkomt, maar anders dan Hippias zelf had gedacht.

In de regels 30-37 (Οὔτοι τ/μ διέτασσε) komt epanalepsis voor.

- 2p 22 Leg dit uit en citeer daarbij de desbetreffende Griekse tekstelementen.

Tekst 3

Bestudeer Tekst 3 met de inleiding en de aantekeningen.

- 37p Vertaal de regels 1 t/m 11 in het Nederlands.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.